Hof Ter IJzer
(Lo-Reninge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018L29
December 2018

ARCHEOLOGIENOTA met uitgesteld traject
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Wouter Van Goidsenhoven & Raph De Brant
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 2: Programma van maatregelen 4

2.1 Administratieve gegevens 4

2.2 Synthese Verslag van Resultaten 6

2.3 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen 8

2.3.1 Volledigheid van het gevoerde onderzoek 8
2.3.2 Aanwezigheid van een archeologische site 10
2.3.3 De waardering van de archeologische site: 10
2.3.4 Impactbepaling 10
2.3.5 De bepaling van de maatregelen 10

2.4 Programma van Maatregelen 11

2.4.1 De aanleiding van het vooronderzoek 11
2.4.2 Bepalen van de onderzoeksstrategie 11
2.4.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen 11
2.4.4 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem 12
2.4.5 Onderzoeksstrategie en methode 13
2.4.6 Onderzoekstechnieken 15
2.4.7 Eventuele afwijkingen van de CGP 21
2.4.8 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders 21
2.4.9 Vondsten 21

2.5 Conclusie 22

Deel 3: Bibliografie 23

FIGURENLIJST (2018L29)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt) 5
Figuur 2: advieszone proefsleuvenonderzoek en de indeling in uitvoeringsfasen van de werken.....13
Figuur 3: Figuur uit de oorspronkelijke bureaustudie met aanduiding van de advieszone voor werfbegeleiding bij de sloop van de noordelijke gebouwen. Uitgevoerd in december 2018 (Melding ID 1641, projectcode 2018K323). ...15
Figuur 4: Voorgesteld proefsleuvenplan voor het archeologisch vooronderzoek in fase 1.....16
Figuur 5: Voorgesteld proefsleuvenplan voor het archeologisch vooronderzoek in fase 2.....17
Figuur 6: voorstel proefsleuvenplan voor het archeologisch vooronderzoek in fase 3 en 4. 19
Figuur 7: Overzicht van de voorgestelde proefsleuven in de verschillende fasen. 20

TABELLENLIJST (2018L29)

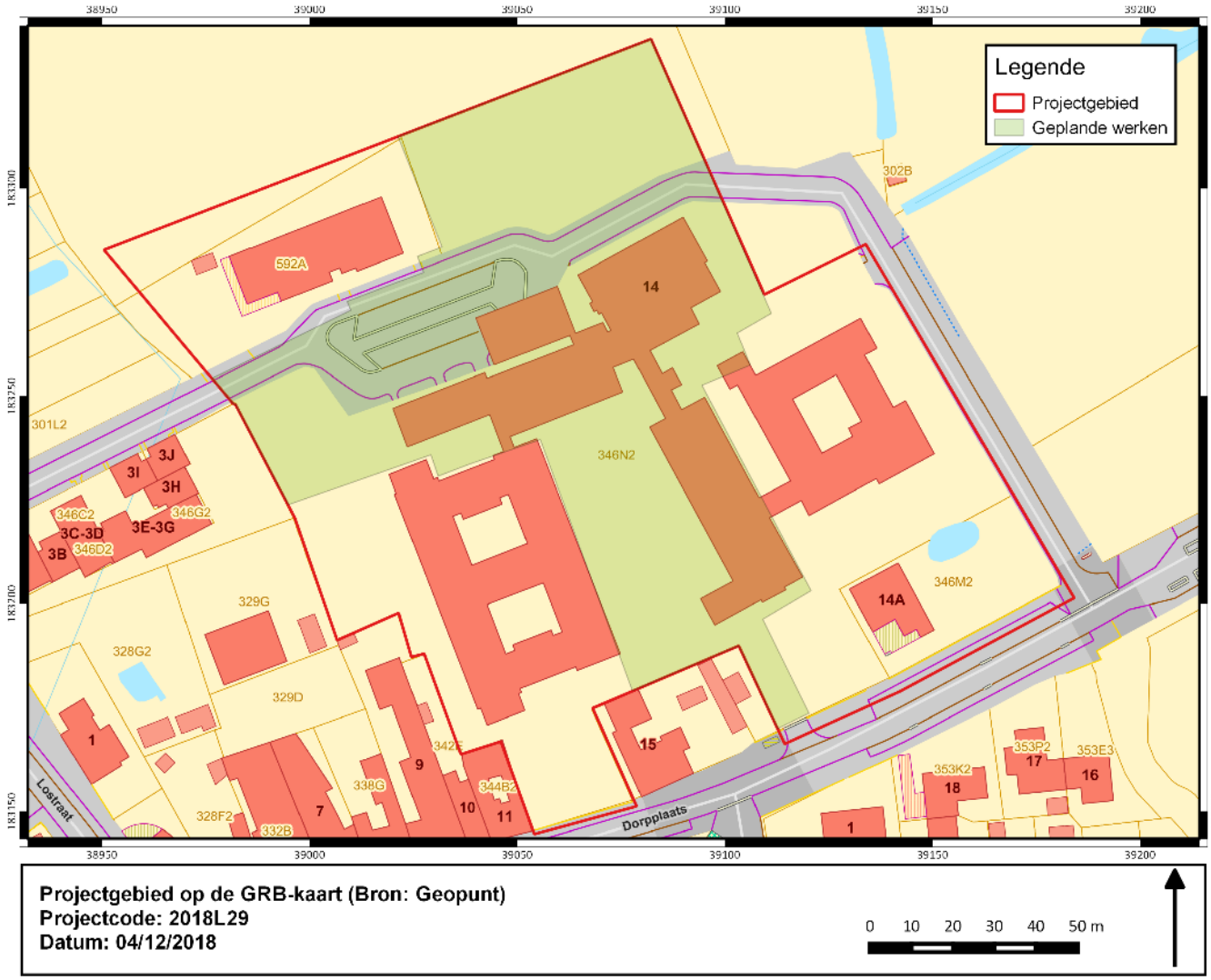
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek. 4

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer		
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00069	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Ruben Willaert bvba Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Lo-Reninge
	Deelgemeente	Reninge
	Postcode	8647
	Adres	Dorpplaats 8647 Lo-Reninge
	Toponiem	Hof Ter IJzer
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X_{min} = 38887 Y_{min} = 183127 X_{max} = 39203 Y_{max} = 183346
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Lo-reninge, Afdeling3, Sectie B, nr's 346x & 324^{e}	



Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt)

2.2 Synthese Verslag van Resultaten

Woonzorgcentrum Sint-Vincentius plant een gedeeltelijke sloop van haar bestaande infrastructuur en de nieuwbouw van assistentiewoningen aan de Steenweg Reninge-Noordschote te Lo-Reninge. De werken omvatten de sloop van een groot deel van de bestaande bebouwing, de constructie van nieuwe assistentiewoningen met bijhorende nutsleidingen en de aanleg van nieuwe groenzones.
Deze ingrepen impliceren bodemingrepen van variërende diepte over quasi de gehele oppervlakte van het plangebied. Hierdoor is het bodemarchief over een groot deel van het plangebied bedreigd.

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen op de overgang tussen de polders van de IJzervallei en een uitloper van de West-Vlaamse heuvels. De Quartairgeologische kaart geeft het projectgebied weer op de overgang tussen twee profieltypes. Namelijk op de grens tussen laat-Pleistocene, eolische afzettingen enerzijds en Holocene getijdenafzettingen anderzijds. De bodem staat in hoofdzaak gekarteerd als matig droge zandleem. In het noordoosten en zuidwesten van het plangebied bevindt zich een strook natte zandleem. Gelet op de ligging op overgang van het alluvium van de Kemmelbeek dient niet zozeer rekening gehouden te worden met een substantiële mate van getijdenafdekking of begraven bodems. Het verwachtingspatroon bestaat in hoofdzaak uit sporen die zich direct onder de teelaarde zullen aftekenen.
De landschappelijke situatie is zeer vergelijkbaar met deze die is waargenomen op recent archeologisch onderzoek te Noordschote[1] .

De historische en cartografische studie wijzen op een terrein dat zeker al sinds de 18de eeuw bebouwd is. Hoewel niet nauwkeurig te georefereren, indiceert de Ferrariskaart de aanwezigheid van een aantal houten huizen. Vanaf de tweede helft van 19de eeuw wordt het terrein ingenomen door de schoolgebouwen van de zusters der Annuntiaten om eind 19de eeuw uit te groeien tot een rusthuis.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam het terrein in het geallieerde hinterland van het front te liggen. Reninge en bijgevolg ook de toenmalige infrastructuur op het plangebied werd grotendeels verwoest en werd in de jaren ’20 van vorige eeuw terug opgebouwd.

Teneinde de waarde en mogelijke trefkans met betrekking tot relicten uit de Eerste Wereldoorlog te bepalen werd een studie op basis van luchtfoto’s uitgevoerd door B. Stichelbaut. Deze concludeert dat er zich op het terrein een aantal structuren bevonden tijdens de oorlogsjaren. Deze betreffen onder andere, prikkeldraadversprerringen, noord-zuid georiënteerde gevechtsloopgraven, oost-west georiënteerde verbindingsloopgraven en twee mogelijke schuilplaatsen.

Gekende archeologische waarden in de ruime omgeving zijn eerder beperkt. In 2004 werd door Marc Dewilde een opgraving uitgevoerd ter hoogte van de verwachtte motte met donjon. Hierbij werden resten uit de volle en late middeleeuwen aangetroffen, evenals resten uit de nieuwe tijd.

Meest relevant voor het huidige projectgebied is de prospectie en daaropvolgende opgraving in 2014 door Simon Verdegem in Noordschote[2]. Tijdens deze opgraving werden resten uit de romeinse periode, volle middeleeuwen,

[1] VERDEGEM S., 2014, Archeologische opgraving Noordschoteplein (Lo-Reninge), Ruben Willaert rapport 70

late middeleeuwen en Eerste Wereldoorlog aangesneden. De landschappelijke situatie van dit onderzoek is zeer vergelijkbaar met het huidige projectgebied waardoor het verwachtingspatroon nagenoeg identiek is. Namelijk romeinse, middeleeuwse en relicten uit de Eerste Wereldoorlog die zich quasi direct onder de teelaarde bevinden behoren tot het verwachtingspatroon. Resten uit andere perioden vallen evenwel niet uit te sluiten.
Gelet op deze hoge trefkans inzake resten uit verschillende relevante periodes dringt verder onderzoek, in de vorm van proefsleuven, zich op.

2.3 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

2.3.1 Volledigheid van het gevoerde onderzoek

Uit de vorige stappen van het onderzoekstraject blijkt duidelijk dat de trefkans inzake relicten uit verschillende perioden op het projectgebied aanzienlijk is. Gelet op het landschappelijk kader en vergelijkbaar onderzoek in de nabije omgeving moet rekening gehouden worden met sporen die zich onmiddellijk onder de teelaarde bevinden. Hoewel delen van het terrein ongetwijfeld deels geroerd zullen zijn door de aanwezige bebouwing, is de impact van de geplande werken wel degelijk van die aard dat ze een bedreiging vormen voor eventueel intacte archeologische relicten. De werkzaamheden omvatten een groot gedeelte van het plangebied ook delen die tot op heden als onverstoord bestempeld kunnen worden.

Met betrekking tot het projectgebied “Hof ten IJzer – Lo-Reninge” wordt een gefaseerd proefsleuvenonderzoek aanbevolen. Tevens moet er op gewezen worden dat, omwille van de ligging in frontgebied, bij verdere werkzaamheden op het terrein, oorlogsmunitie aangetroffen kan worden.

Volgende onderzoeksmethoden werden overwogen:

-gespecialiseerd archivalisch onderzoek: in specifieke gevallen is bijkomend, gespecialiseerd bronnenonderzoek aangewezen. Deze vorm van verder doorgedreven archiefonderzoek heeft vooral betrekking op zeer specifieke contexten waarbij de archeologische/historische waarde niet afgeleid kan worden uit de standaardbronnen die voor de opmaak van een archeologienota geraadpleegd worden. Eén van de meest voorkomende voorbeelden waar doorgedreven archivalisch onderzoek nodig is betreft locaties binnen het frontgebied van de Eerste Wereldoorlog.

In het geval van “Hof ten IJzer” is verder uitgebreid archiefonderzoek aangewezen. Hieruit blijkt dat op het terrein verschillende defensieve structuren werden aangelegd tijdens de eerste wereldoorlog. Deze betreffen prikkeldraadversperringen, noord-zuid georiënteerde gevechtsloopgraven, oost-west georiënteerde verbindingsloopgraven en twee mogelijke schuilplaatsen.

-landschappelijk bodemonderzoek: een landschappelijk booronderzoek kan altijd zinvol zijn indien een complexe landschappelijke situatie en bijgevolg een complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. Ook als de verstoringshistoriek van het terrein niet duidelijk is, bijvoorbeeld indien blijkt uit het bureauonderzoek dat het terrein bebouwd geweest is maar geen plannen beschikbaar zijn of activiteiten plaats hebben gevonden waarvan niet duidelijk is in welke mate zij een ernstige impact hebben gehad op de ondergrond (cf. zandwinning e.d.).

Gelet op de ligging van het plangebied op de overgang alluvium van de Kemmelbeek en een zandleemafzetting zou mogelijk een minder eenduidige bodemkundige situatie verwacht kunnen worden. Er moet echter gewezen worden dat het terrein gelegen is op de overgang en dat de effectieve alluviale afzettingen bijgevolg minimaal zal zijn en mogelijk zelfs afwezig of volledig zijn opgenomen in de ploeglaag. Onderzoek 1 km oostwaarts te Noordschote op een gelijkaardige landschappelijke positie, op de grens van het alluvium van de Ieperlee, heeft aangetoond dat de Romeinse sporen zich hier quasi direct onder de teelaarde aftekenden. De kans op de aanwezigheid van een afdekkende holocene geologische afzetting is bijgevolg als klein te beschouwen. Hierdoor lijkt een landschappelijk booronderzoek een overbodige stap in het onderzoekstraject. Ook moet er op gewezen worden dat de

bodemkundige situatie in een ruimer kader en in situ geëvalueerd kan worden binnen het proefsleuvenonderzoek door middel van bodemprofielen.

-geofysisch onderzoek: een geofysisch onderzoek heeft in hoofdzaak als doel om, zonder ingreep in de bodem, grotere ondergrondse anomalieën in kaart te brengen. In hoofdzaak betreft het structuren zoals funderingen en muren van bv. oude kloosters en kastelen of bunkers of ovens. Ook kunnen sterke verschillen in bodemsamenstelling door middel van deze onderzoeksmethode gevat worden.

Hoewel op het plangebied de resten van de oudere voorgangers van het huidige woonzorgcentrum verwacht kunnen worden zijn deze 19de-eeuwse resten archeologisch weinig relevant. Het relevante aspect is de mate waarin zij mogelijk (en indien zij bewaard zijn) geïncorporeerd zijn in de defensieve structuren uit WO1. Dit kan echter enkel degelijk in kaart worden gebracht door middel van een onderzoek met ingreep in de bodem. Een geofysisch onderzoek kan in dit geval geen meerwaarde betekenen voor het onderzoek.

-verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek: een verkennend archeologisch onderzoek heeft als doel eventuele afgedekte vindplaatsen in kaart te brengen door middel van een extensief boorgrid. In geval van een positieve waardering kan met behulp van een waarderend booronderzoek in een intensiever grid de artefactenconcentratie gelokaliseerd worden. Op basis van de resultaten van deze booronderzoeken kan overgegaan worden tot de aanleg van proefputten of een opgraving in functie van een afgedekte archeologische site. Hierbij moet erop gewezen worden dat de aandacht bij deze vorm van onderzoek niet zozeer naar sporen maar naar goed bewaarde vondstconcentraties. Dit gegeven impliceert dat bewaarde, afgedekte vindplaatsen gezocht moeten worden op landschappelijke locaties waar de kans op afgedekte archeologie reëel is.

In het geval van “Hof ten IJzer” is een boorcampagne met als doel de lokalisatie en waardering van een afgedekte archeologische site niet aangewezen. Gelet op de locatie op de grens van het alluvium en vergelijkbaar onderzoek ten oosten van het projectgebied wordt de kans op een substantiële getijdenafzetting als klein ingeschat. Hierdoor zijn er geen indicaties voor goed bewaarde, afgedekte vindplaatsen binnen het plangebied. Eventuele intacte resten zullen zich naar alle waarschijnlijkheid direct onder de bouwvoor bevinden. Gezien de reeds eerder uitgevoerde werken naar aanleiding van de bouw van het woonzorgcentrum in de jaren ’80 en ’90 zijn eventuele vondsten uit de bouwvoor zelf, op zijn minst dubieus. Het is immers niet uit te sluiten dat er voor deze grond werd aangevoerd.

-veldkartering: een veldkartering of “field-walking” bestaat uit een systematische visuele inspectie van een terrein en het inventariseren van eventuele oppervlaktevondsten. Deze prospectiemethode wordt bij voorkeur aangewend op terreinen die een zekere mate van (regelmatige) oppervlakte bewerking kennen, dus hoofdzakelijk op akkers. De kartering wordt gewoonlijk uitgevoerd in parallelle raaien met een regelmatige tussenafstand. Soms wordt ook in een raster gewerkt indien een gedetailleerder beeld gewenst is. Op basis van waarnemingen kunnen eventueel interessante zones afgebakend worden. Afhankelijk van het karakter van het gerecupereerde vondstmateriaal kunnen gerichtere keuzes gemaakt worden in de eventueel te volgen onderzoeksstrategie op een terrein.

Op het projectgebied “Hof ten IJzer” zou een veldkartering niet aangewezen zijn. Het terrein is niet in gebruik als akker. De zichtbaarheid met betrekking tot opgewerkt vondstmateriaal is bijgevolg onbestaand. Een veldkartering zou in dit geval een overbodige stap in het onderzoekstraject betekenen.

-proefsleuven: een proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem heeft (net als proefputten in stedelijke context) als doel steekproefsgewijs het terrein archeologisch te inventariseren en vanuit de resultaten van dit vooronderzoek wetenschappelijk beargumenteerde uitspraken te doen over het al dan niet overgaan tot een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving. Bij een proefsleuvenonderzoek wordt tussen de 10% en 12,5% van het terrein archeologisch geïnventariseerd. Normaliter worden de proefsleuven ingepland in een regelmatig patroon om zo tot een wetenschappelijk verantwoorde inschatting van de archeologische aanwezigheid te komen volgens de richtlijnen in de Code van Goede Praktijk.

Gelet op de verwachting van klassieke sporenarcheologie, onmiddellijk onder de bouwvoor, is een proefsleuvenonderzoek de aangewezen manier om eventueel bedreigd archeologisch erfgoed in kaart te brengen. Op basis van de waargenomen relicten kan een gefundeerde beslissing genomen worden in functie van eventueel vervolgonderzoek.

2.3.2 Aanwezigheid van een archeologische site

Tot op heden, op basis van het bureauonderzoek en een eerder uitgevoerde werfbegeleiding, kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Daarentegen werd wel duidelijk een zeker archeologisch potentieel afgeleid op basis van de landschappelijke en archeologische indicatoren.

2.3.3 De waardering van de archeologische site:

Niet van toepassing, cf. punt 2.3.2

2.3.4 Impactbepaling

Het bodemarchief dient eerst geïnventariseerd te worden, voor de impact van de werken op eventueel aanwezig erfgoed kan bepaald worden, cf. punt 2.3.2.

2.3.5 De bepaling van de maatregelen

De maatregelen kunnen pas bepaald worden na uitvoering van de prospectie met ingreep in de bodem. Door middel van deze prospectie zal er een duidelijk zicht zijn over de mogelijk aanwezige relicten, cf. punt 2.3.2.

2.4 Programma van Maatregelen

2.4.1 De aanleiding van het vooronderzoek

Cf. supra, punt 1.1.6

2.4.2 Bepalen van de onderzoeksstrategie

De keuze voor een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven werd afgetoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk (CGP artikel 5.3)

-mogelijk: het terrein is gefaseerd toegankelijk. De te onderzoeken terreinen blijven beurtelings in gebruik en dienen eerst vrijgemaakt te worden voor de prospectie plaats kan vinden. Dit kan echter pas gebeuren nadat een vorige fase is afgewerkt en vrijgegeven. Hiervoor zal een gefaseerd onderzoek worden voorzien waarbij de verschillende fasen een apart archeologisch traject doorlopen tot ze afgewerkt zijn en kunnen vrijgegeven worden.

-nuttig: gelet op het verwachtingspatroon is een proefsleuvenonderzoek de enige manier om het archeologisch potentieel in kaart te brengen en een degelijke impactbepaling te maken van de geplande werken hierop.

-schadelijk: een terreininventarisatie door middel van proefsleuven is de enige manier om een degelijke inschatting te maken in functie van het archeologisch potentieel. Aangezien de mate van spoorbewerking in een proefsleuvenonderzoek beperkt is blijven de eventuele relicten bewaard voor verder onderzoek.

-noodzakelijk: gelet op het feit dat de geplande werken een substantiële ingreep in de bodem impliceren moet uitgegaan worden van een scenario waarbij in-situ bewaring onmogelijk is op het overgrote deel van het terrein. Gelet op het verwachtingspatroon is de kans op aantreffen van archeologische relicten uit relevante periodes reëel.

2.4.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doel van de terreininventarisatie door middel van proefsleuven is een inschatting maken van het archeologisch potentieel binnen elke fase van het projectgebied. Van belang hierbij is dat telkens minstens volgende onderzoeksvragen beantwoord worden.

-wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?

-in hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Zijn er tekenen van erosie? Is er sprake van een grote mate van verstoring door de aanwezige bebouwing en sloop?

-kunnen uitspraken gedaan worden over het al dan niet aanwezig zijn van (een) begraven bodem(s)?

-zijn er (nog) bodemsporen aanwezig? In welke mate zijn ze natuurlijk of antropogeen? Beschrijf.

-wat is de bewaringstoestand van de sporen?

-kunnen de bodemkundige vaststellingen gerelateerd worden aan de eventuele afwezigheid van antropogene sporen?

-wat is de relatie tussen de bodem en het landschap?

-maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren, is er een ruimtelijk verband?

-wat is de aard van de resten uit de Eerste Wereldoorlog?

-kan op basis van het gerecupereerde materiaal een uitspraak gedaan worden over datering of fasering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

-kan op basis van de waargenomen archeologische fenomenen een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de menselijke aanwezigheid?

-zijn er indicaties die wijzen op de inrichting van een erf of nederzetting? Op welke manier is het erf/nederzetting en het omliggende cultuurlandschap ingericht? Hoe is alles gestructureerd?

-zijn er indicaties voor de inrichting van een funeraire ruimte?

-corresponderen de aangetroffen sporen en structuren uit de Eerste Wereldoorlog met diegene gekarteerd aan de hand van luchtfoto's en loopgravenkaarten?

-indien er sprake is van begravingen: wat is de omvang? Hoeveel niveaus? Geschatte aantal individuen?

-wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale geschiedenis?

-voor waardevolle vindplaats(en) die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maw is behoud in situ mogelijk?)

-voor bedreigde waardevolle vindplaatsen die niet in-situ bewaard kunnen blijven:

- ° wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z coördinaten) van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- ° welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?
- ° welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- ° zijn er voor de beantwoording van de vraagstelling(en) natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

2.4.4 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

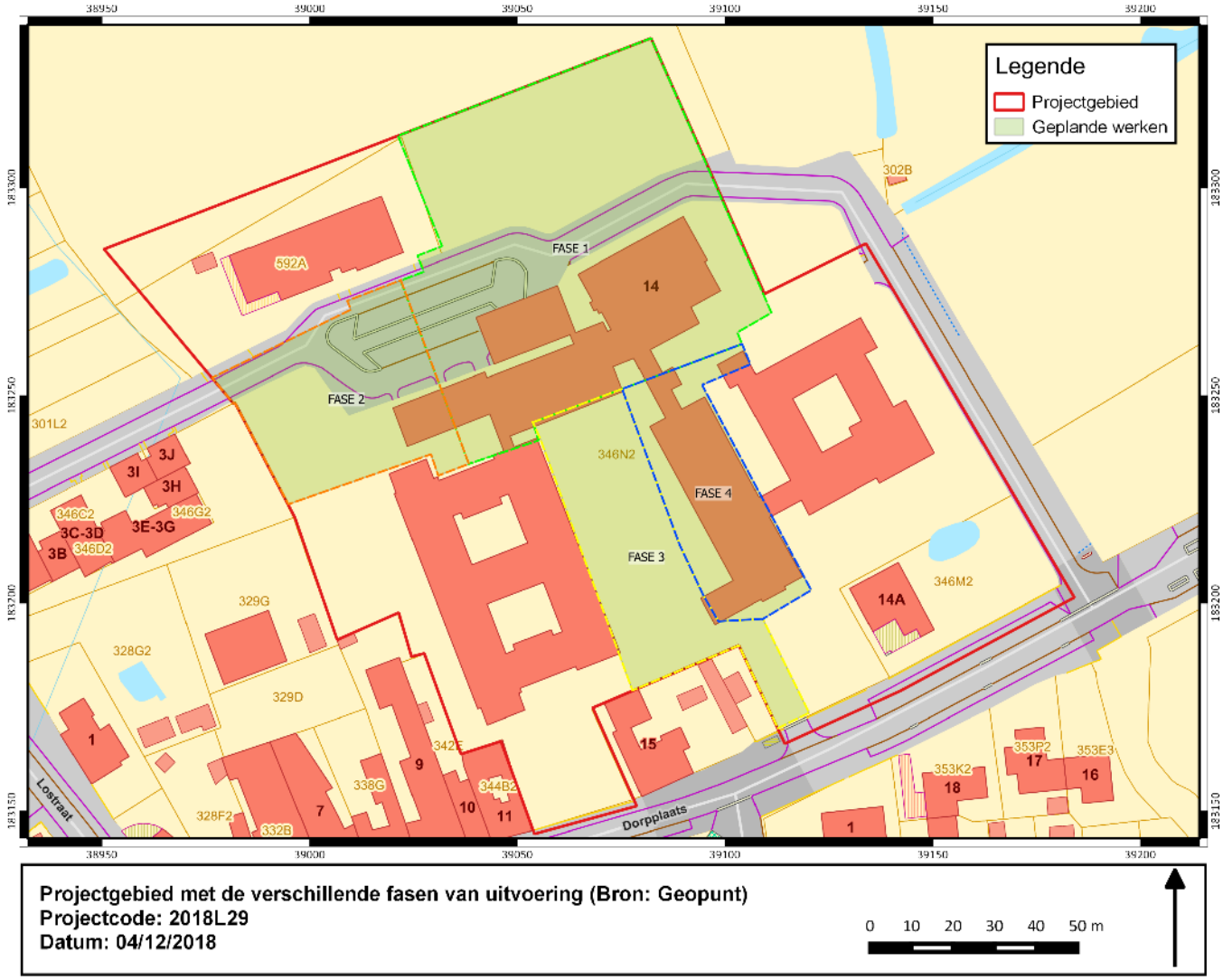
Tot op heden werd reeds een (niet gefaseerd bureauonderzoek) (projectcode 2016K454), inclusief luchtfotografische studie, uitgevoerd met betrekking tot het projectgebied. Hieruit kon een beduidend archeologisch potentieel afgeleid worden.

Naar aanleiding van deze archeologienota werd ook een werfbegeleiding (2018K232) voorzien bij de sloop van het noordelijkste gebouw. Hierbij werden echter geen archeologische sporen of artefacten aangetroffen.

Aangezien de geplande werken gefaseerd uitgevoerd moeten worden om de continuïteit van de werking van het woonzorgcentrum te garanderen, en om dat de geplande werken deels werden gewijzigd werd ook een nieuwe bureaustudie uitgevoerd (2018L29) die in de fasering voerziet.

2.4.5 Onderzoeksstrategie en methode

De meest geschikte onderzoekmethode in dit dossier is deze bestaand uit continue, parallelle proefsleuven. Het proefsleuvenonderzoek dient een statistisch representatief deel van het terrein te inventariseren voor elke afzonderlijke fase. Dit deel dient groot genoeg te zijn om de resultaten te extrapoleren naar de rest van het bedreigde terrein. De proefsleuven worden aangelegd in een regelmatig parallel patroon om zo een gedegen dekking te verkrijgen en argumentering te geven met betrekking tot de rest van het plangebied.



Figuur 2: advieszone proefsleuvenonderzoek en de indeling in uitvoeringsfasen van de werken.

Er moet uitgegaan worden van een situatie waar de verticale stratigrafie vrij eenduidig is, conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk, artikels 8.6 en 8.6.1. De kans op afgedekte archeologie is zeer klein.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem wordt als succesvol beschouwd indien er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het rapport wordt opgeleverd.

Indien tijdens het proefsleuvenonderzoek, tegen verwachtingen in, een afgedekte en bijgevolg bewaarde steentijdvindplaats, bestaand uit (een) vondstenconcentratie(s), wordt aangesneden/herkend moet de onderzoeksmethode aangepast worden. Het proefsleuvenonderzoek dient gestaakt te worden. Alle vondsten worden ingemeten en voorgelegd aan een specialist, opdat een verdere waardering van de vindplaats kan plaatsvinden (d.m.v. waarderende boringen en aardkundige waarnemingen i.v.m. bewaringscondities). Hierbij wordt verwezen naar de bepalingen rond steentijdvindplaatsen en relevante onderzoeksmethodes conform de Code van Goede Praktijk.

Voor het eigenlijke terreinwerk aanvang neemt bekomt de veldwerkleider de nodige leidingplannen, hetzij van de initiatiefnemer, hetzij via een KLIP-melding. Deze plannen dienen continu aanwezig te zijn gedurende de werken (hetzij digitaal, hetzij analoog).

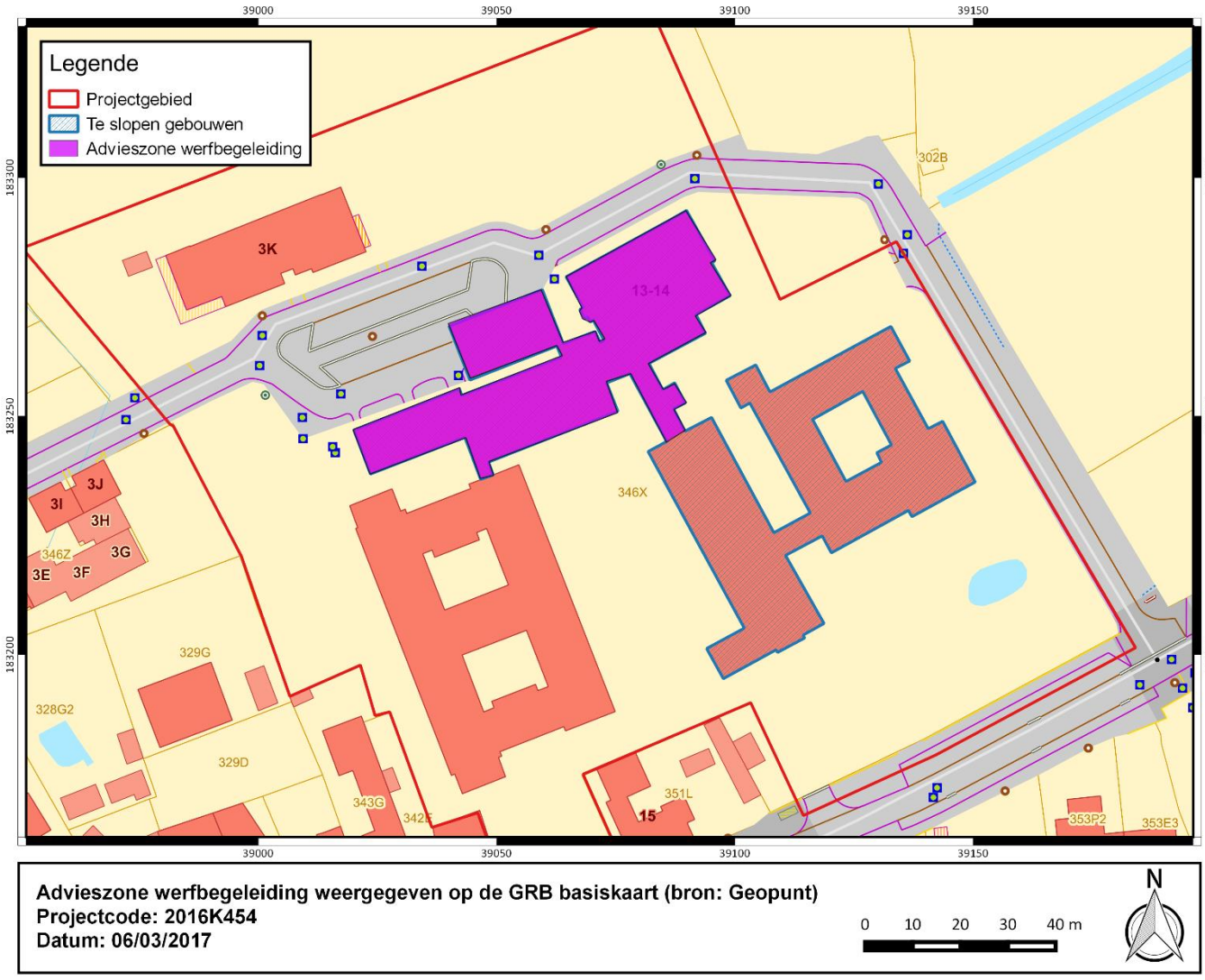
In dit dossier wordt best gekozen voor proefsleuven in functie van het landschap en de luchtfotografische studie. De proefsleuven dienen aangelegd te worden met een maximale tussenafstand van 15m as op as. De inplanting dient te gebeuren in functie van het landschap en de gekarteerde wereldoorlogstructuren. Dit impliceert dat ze worden aangelegd haaks op het beekdal en de gevechtsloopgraven. Dit is een inplanting volgens een oost-west as. De aanwezigheid van de gekarteerde verbindingsloopgraven dient in kaart gebracht te worden door enkele gerichte tussensleuven.
Aangezien er sprake is van twee mogelijke schuilplaatsen dienen deze door een gerichte sleuf of een kijkvenster onderzocht te worden De eigenlijke locatie van de sleuven wordt bepaald door de veldwerkleider, van de vooropgestelde dekkingsgraad en richting kan niet afgeweken worden.

2.4.6 Onderzoekstechnieken

Het totale onderzoeksgebied, de zone die door de geplande werken zal worden verstoord is 10.800m² groot. Aangezien het terrein in gebruik is en blijft als woonzorgcentrum zal het archeologisch onderzoek in verschillende fasen verlopen, simultaan aan de fasen van het geplande bouwproject.

FASE 0

Voorafgaand aan deze archeologienota werd in december 2018 reeds een werfbegeleiding uitgevoerd bij de sloop van de noordelijke gebouwen (2018K323). Het betrof een uit te breken vloerplaat over een oppervlakte van 1.750m². Deze werfbegeleiding werd conform het programma van maatregelen van een oudere archeologienota (2016K454). De geplande bodemingrepen zijn echter intussen aangepast, bovendien voorzag deze archeologienota geen gefaseerde uitvoering van het archeologisch onderzoek, waardoor ze door voorliggende archeologienota wordt vervangen (2018L29).

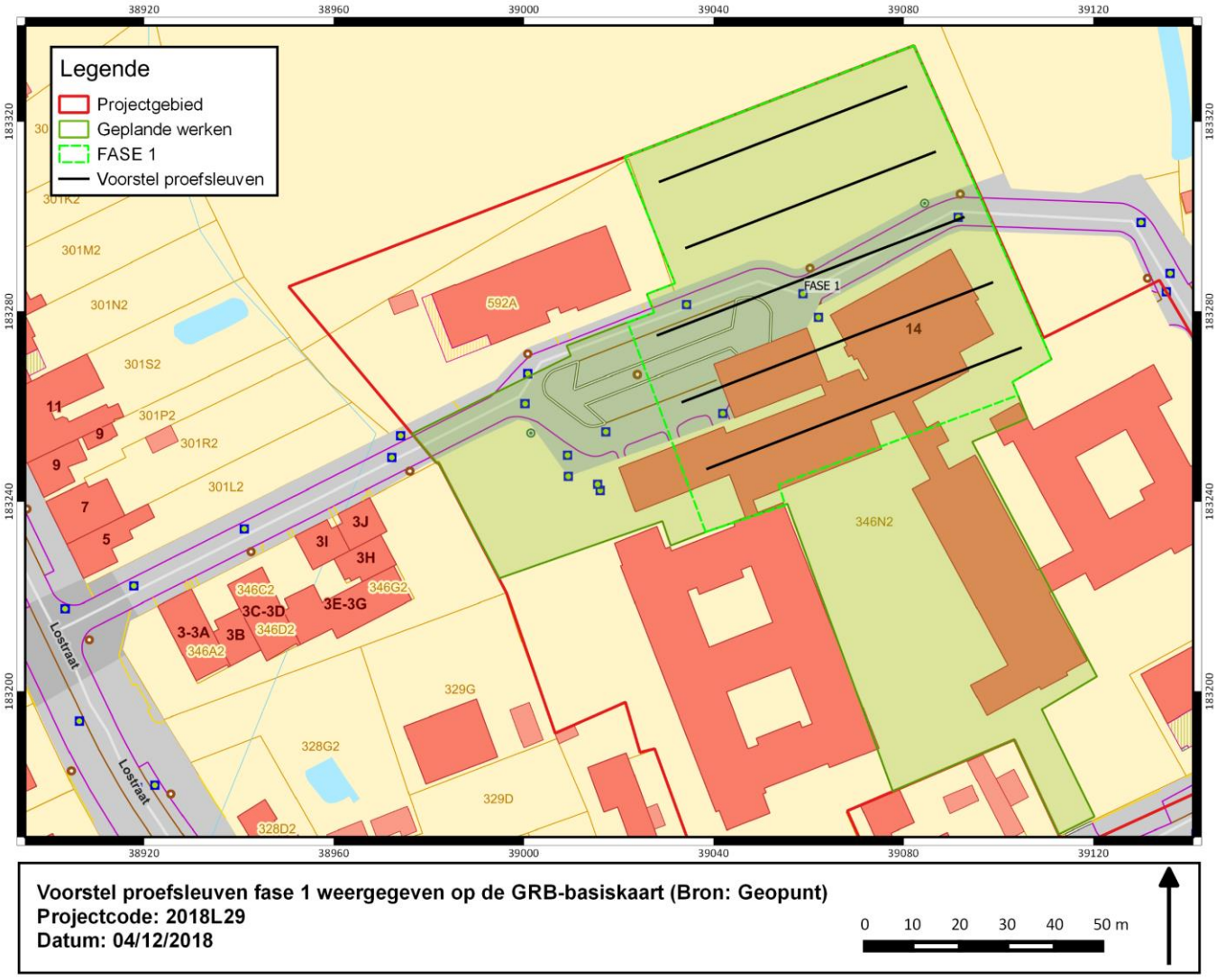


Figuur 3: Figuur uit de oorspronkelijke bureaustudie met aanduiding van de advieszone voor werfbegeleiding bij de sloop van de noordelijke gebouwen. Uitgevoerd in december 2018 (Melding ID 1641, projectcode 2018K323).

FASE 1

Het onderzoeksgebied van fase 1 is ca. 5.658m² groot. De proefsleuven dienen minimaal 10% van de onderzoekbare oppervlakte te beslaan, goed voor 566m² met bijkomend ca. 2,5%, 142m², aan kijkvensters of dwars/volgsleuven waar relevant. De kijkvensters dienen voldoende groot te zijn om een antwoord te kunnen geven om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In het onderzoeksgebied van fase 1 ligt het grootste deel van de onder werfbegeleiding gesloopte gebouwen. Deze zone is echter integraal mee voorzien in het sleuvenplan aangezien de werfbegeleiding geen archeologische sporen kon vaststellen noch uitsluiten aan de hand van de aanwezige en veroorzaakte verstoringen. De terreinen voor deze fase zijn inmiddels vrij, deze fase zal zo snel mogelijk worden uitgevoerd, vermoedelijk in januari 2019.

Het voorgestelde proefsleuvenplan voorzien in 5 parallelle sleuven, samen 11,4% van de te onderzoeken oppervlakte in fase 1.

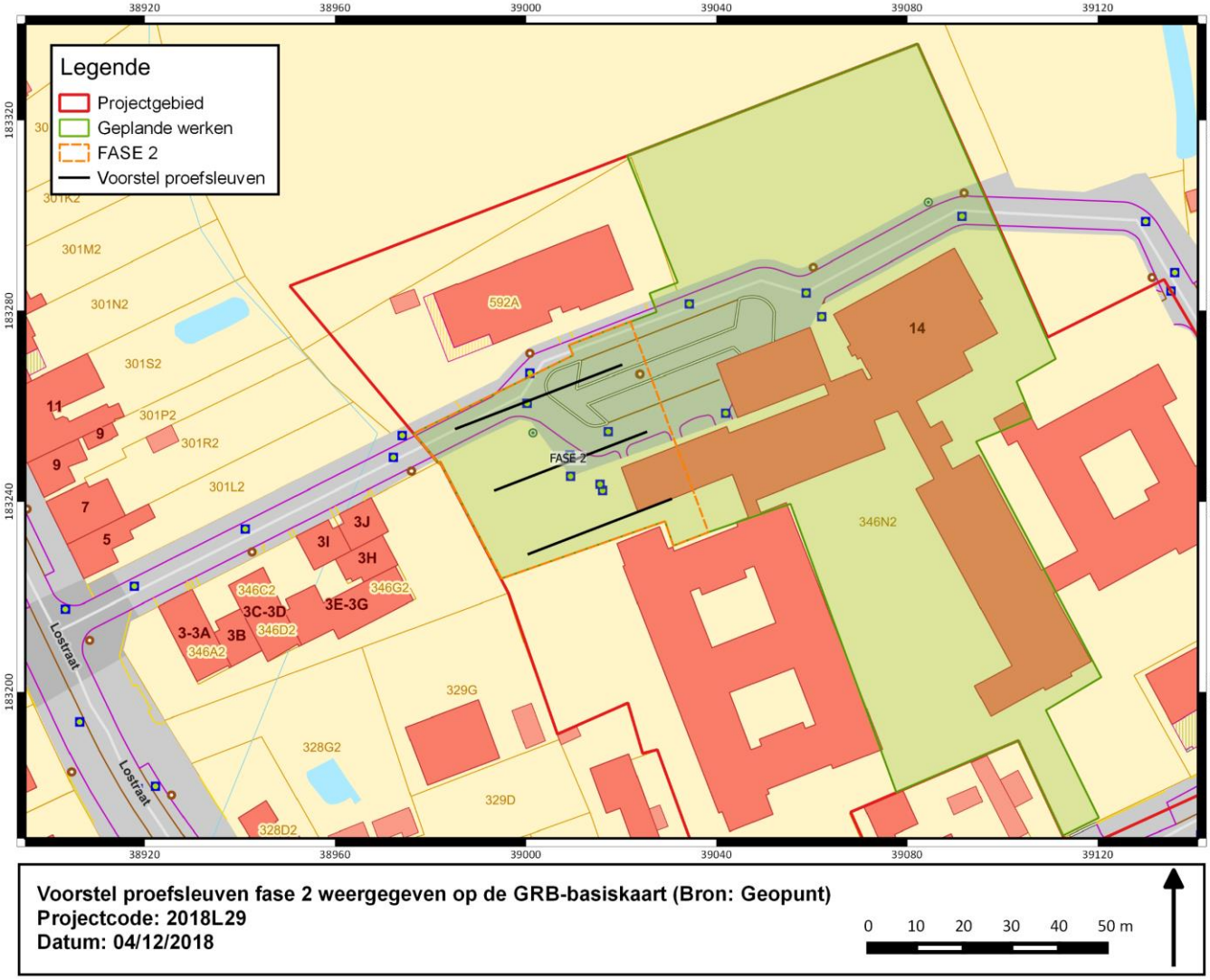


Figuur 4: Voorgesteld proefsleuvenplan voor het archeologisch vooronderzoek in fase 1.

FASE 2

Het onderzoeksgebied van fase 2 is ca. 1.840m² groot. De proefsleuven dienen minimaal 10% van de onderzoekbare oppervlakte te beslaan, goed voor 184m² met bijkomend ca. 2,5%, 46m², aan kijkvensters of dwars/volgsleuven waar relevant. De kijkvensters dienen voldoende groot te zijn om een antwoord te kunnen geven om de onderzoeksvragen te beantwoorden. De terreinen van deze fase zijn in gebruik als werfzone voor de nieuwbouw op fase 1. Wanneer deze nieuwbouw voltooid is zal deze fase worden ontruimt en toegankelijk worden voor archeologisch onderzoek, vermoedelijk tegen januari 2020.

Het voorgestelde proefsleuvenplan voorzien in drie parallelle sleuven, goed voor een oppervlakte van 208m², of 11,3% van de te onderzoeken oppervlakte in fase 2.



Figuur 5: Voorgesteld proefsleuvenplan voor het archeologisch vooronderzoek in fase 2.

FASE 3 / 4

Het onderzoeksgebied van fase 3 is ca. 1.823m² groot. De proefsleuven dienen minimaal 10% van de onderzoekbare oppervlakte te beslaan, goed voor 183m² met bijkomend ca. 2,5%, 46m², aan kijkvensters of dwars/volgsleuven waar relevant. De kijkvensters dienen voldoende groot te zijn om een antwoord te kunnen geven om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

Het onderzoeksgebied van fase 4 is ca. 1.385m² groot. Hiervan is echter 835m² op dit moment nog bebouwd en volledig onderkelderd. Na de sloop van de gebouwen zal bijgevolg 835m² van het terrein op een dergelijke mate verstoord zijn dat archeologisch onderzoek hier verder weinig relevant zal zijn. De niet met zekerheid verstoorde oppervlakte bedraagt bijgevolg slechts 550m². Deze oppervlakte is bovendien niet aaneengesloten maar versnipperd in 3 delen. Theoretisch zou in deze zone 55m² proefsleuven moeten worden uitgevoerd.

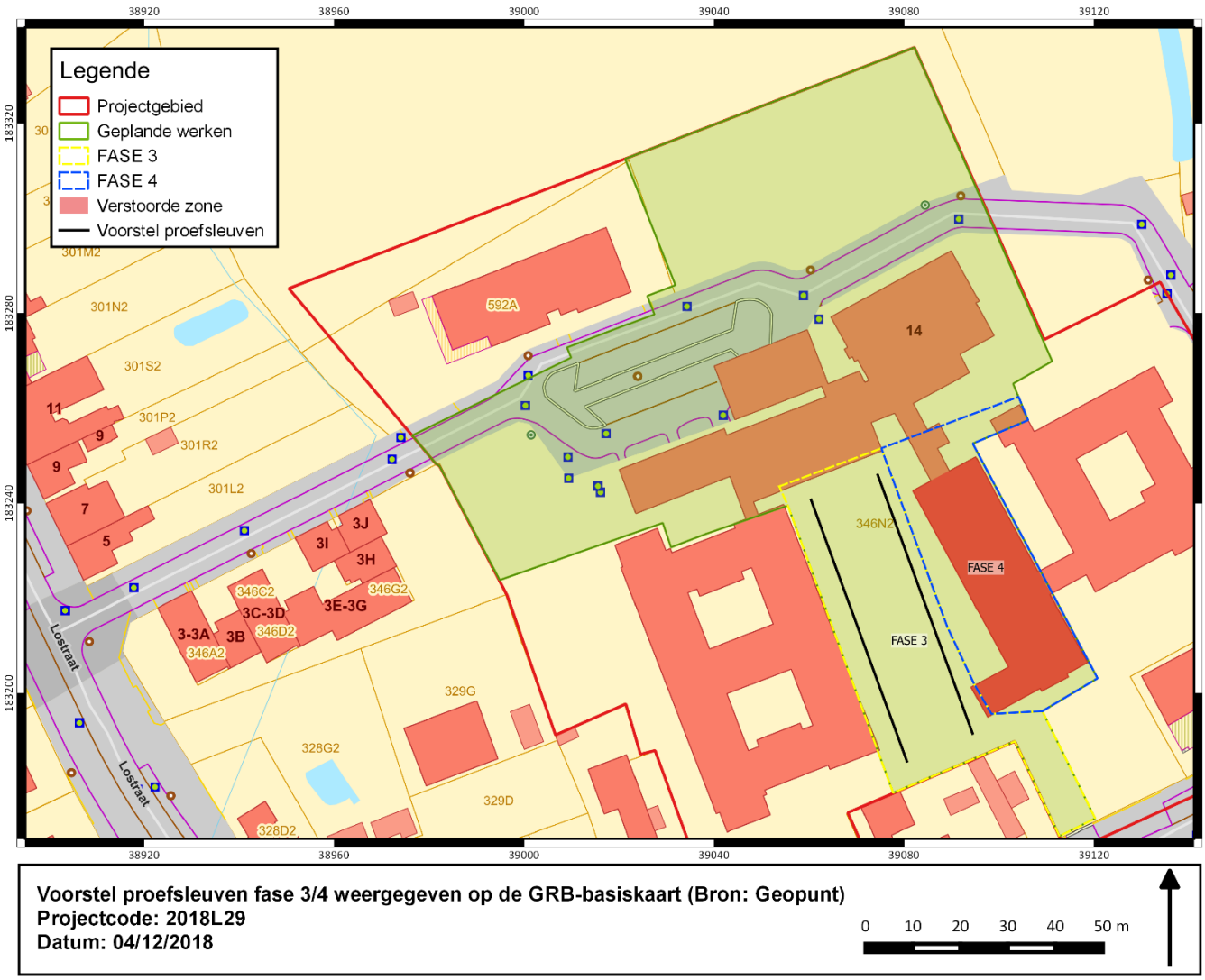
De aanwezige terreinen zijn echter beide vrij smal waardoor de proefsleuven in fase 3 op een dergelijke wijze kunnen worden ingepland en aangelegd dat ook over fase 4 een uitspraak gedaan kan worden betreffende het archeologisch potentieel. Fase 4 betreft immers een strook van maximaal 7,5m breed parallel aan fase 3. Door het inplannen van een proefsleuf tegen de grens van beide fasen kan bijgevolg een voldoende onderbouwde inschatting gemaakt worden van fase 4 die voldoet aan de criteria van de code van goede praktijk.

Het gezamenlijk te onderzoeken oppervlak bedraagt 2.373m². Het voorgestelde proefsleuvenplan is conform de code van goede praktijk en voorziet 238m² sleuven. Deze zijn volledig op het terrein van fase 3 gelegen waardoor een uitspraak over fase 4 kan worden bekomen voor de vrijgave van deze terreinen.

Indien zou blijken dat hier een archeologische opgraving noodzakelijk is, zal deze opgraving volgens het huidig uitvoeringsplan worden uitgevoerd in 2 delen. Hierbij zal eerst zal de zone van fase 3 worden uitgevoerd en afgewerkt waarna het terrein kan worden vrijgegeven. Wanneer het terrein van fase 4 toegankelijk wordt zal ook daar worden opgegraven . De resultaten zullen in dit geval verwerkt worden tot één eindverslag. Indien het mogelijk is om de opgraving in één keer uit te voeren, door een aanpassing aan de geplande fasering of het vervroegd toegankelijk maken van het relevante deel van fase 4 of om een andere reden, dan heeft dit scenario de voorkeur op de gefaseerde opgraving. De definitieve uitvoeringsmodaliteiten van een eventuele opgraving zullen in de respectievelijke nota verder worden uitgewerkt en beschreven.

De terreinen van fase 3 worden gebruikt als locatie voor het tijdelijk onderkomen voor enkele modaliteiten van het woonzorgcentrum. Deze zone wordt vermoedelijk tegen december 2020 ontruimd en beschikbaar voor archeologisch onderzoek. De terreinen van fase 4 worden toegankelijk na de sloop van het aanwezige gebouw, voorlopig voorzien medio 2022.

Het voorgestelde proefsleuvenplan voorziet twee parallelle sleuven, samen 240m², dit is 10,1% van de gecombineerde oppervlakte van fase 3 met de niet-verstoorde oppervlakte van fase 4. In totaal is 835m² van fase 4 is met zekerheid verstoord, dit is 60% van het oppervlak van fase 4.



Figuur 6: voorstel proefsleuvenplan voor het archeologisch vooronderzoek in fase 3 en 4.

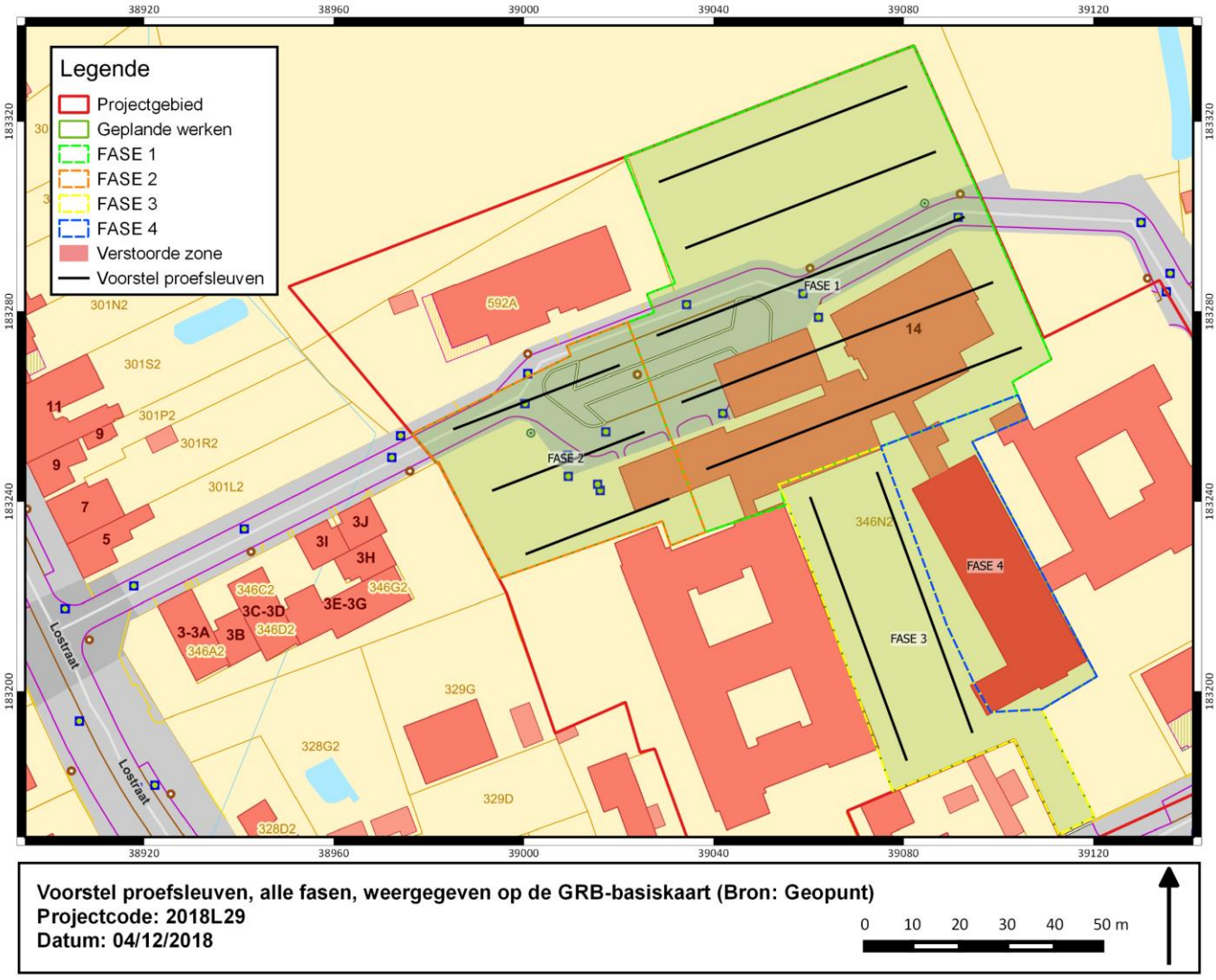
Voor alle fasen geldt dat de proefsleuven worden aangelegd door een rupskraan met platte bak, deze kraan dient over voldoende vermogen te beschikken om een vlotte werking te garanderen (bv. Hitachi Zaxis 210). De minimale breedte van de kraanbak bedraagt 2m. De proefsleuven worden laagsgewijs uitgegraven door de kraan, onder begeleiding van de veldwerkleider, tot op het archeologisch leesbaar niveau.

Tijdens het terreinwerk dient steeds extra aandacht uit te gaan naar de bodemkundige situatie binnen het plangebied en de relatie met de aanwezige sporen. Hiervoor dienen profielkolommen aangelegd te worden op bodemkundig relevante locaties. Deze worden geïnterpreteerd door de aardkundige. Ze worden tot minstens 0,40m in het ongeroerd sediment uitgegraven. Het is aangewezen de werkzaamheden, voor de duur van het terreinwerk, te laten opvolgen door een (assistent-)aardkundige.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd. Na het proefsleuvenonderzoek wordt het terrein terug in oorspronkelijke staat hersteld of conform gemaakte afspraken.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem, zijnde veldwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

Het proefsleuvenonderzoek, zijnde veldwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en worden per fase (1, 2 en 3/4) apart tot een nota verwerkt. Een eventuele noodzakelijke opgraving zal per fase worden geëvalueerd en uitgevoerd worden. Er kan in de planning van de aannemer immers pas naar een volgende fase worden overgegaan wanneer de voorafgaande fase volledig is afgewerkt en het terrein van de voorgaande fase werd vrijgegeven.



Figuur 7: Overzicht van de voorgestelde proefsleuven in de verschillende fasen.

2.4.7 Eventuele afwijkingen van de CGP

Voor de prospectie met ingreep in de bodem worden geen situaties verwacht waarin afgeweken zal worden van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

2.4.8 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

-een veldwerkleider (onder begeleiding van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider voldoet aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

-één assistent-archeoloog voldoend aan de vereisten van de Code van Goede Praktijk.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een assistent-aardkundige. Deze assistent-aardkundige ondersteunt de archeologen bij de interpretatie van de bodemprofielen en waargenomen sporen. Hij/zij rapporteert over de bodemkundige waarnemingen. Gelet op de mogelijk interessante bodemkundige situatie dient deze voor de volledige duur van het terreinwerk aanwezig te zijn.

Conform de Code van Goede Praktijk artikel 9.3 ligt de beslissing tot natuurwetenschappelijke staalname bij de veldwerkleider. Dit in overleg met de aardkundige waar relevant. In de opmaak van de raamprijs moet een stelpost natuurwetenschappelijk onderzoek voorzien worden die kan aangesproken worden indien nodig.

Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet onder toezicht van de erkende archeoloog.

2.4.9 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het archeologisch proefsleuvenonderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet Bij de start van het vooronderzoek met ingreep in de bodem worden door de erkende archeoloog, veldwerkleider en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en/of het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van het opgravingsarchief plaats. Indien een vervolgonderzoek noodzakelijk blijkt, dient het opgravingsarchief integraal overgedragen te worden aan de uitvoerder van dit vervolgonderzoek.

2.5 Conclusie

Woonzorgcentrum Sint-Vincentius plant een gedeeltelijke sloop van haar bestaande infrastructuur en de bouw van assistentiewoningen te Lo-Reninge. Op basis van de het bureauonderzoek en bijkomende luchtfotografische studie is een beduidend archeologisch potentieel vastgesteld. Verder onderzoek, in de vorm van een proefsleuvenonderzoek, is aangewezen binnen zones waar de geplande werken voorzien zijn. Het verwachtingspatroon betreft potentiële archeologische sporen direct onder de teelaarde. Het desktoponderzoek heeft geen argumenten aan het licht gebracht die verder archeologisch onderzoek overbodig zouden maken.
Het terreinwerk, de verwerking en rapportage zullen gefaseerd worden uitgevoerd, volgens de huidige planning tussen januari 2018 en eind 2022, in overeenstemming met de toegankelijkheid van de terreinen naar aanleiding van de geplande werken en volgens de bepalingen van de Code van Goede Praktijk.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt